

- та ін., за наук. ред. М.А. Вайнтрауб – Київ : Інститут ПТО НАПН України, 2015. – 328 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106792>.
4. Воронкова В.Г. Творчість як вільна діяльність людини, форма буття свободи //Професійна творчість в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. Соціально-філософські та методологічні проблеми: Збірник наукових праць. - Київ-Запоріжжя, 1999. – 132 с. – С.14-22. 2.
 5. Выготский Л.С. Педагогическая психология/ Выготский Л.С. – М. : Педагогика, 1991. –479 с.
 6. Гілфорд Дж. Теорія структури інтелекту/ Гілфорд Дж. - К.: Знання, 1996.
 7. Моляко В. А. Психологические проблемы творческой одаренности/ Моляко В.А. — К.: Вища шк., 1995. — 52 с.
 8. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник/ Сисоєва С.О. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
 9. Шайкіна О.О. Педагогічні умови розвитку інженерно-педагогічної творчості студентів/Збірник наукових праць «Духовність особистості: методологія, теорія і практика» / Гол. редактор: Г.П.Шевченко - Вип. 6 (53). - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля, 2012. - С.235-239.
 10. Чус А.В. Основы технического творчества (учеб.пос.)/Чус А.В. Демченко В.Н. – Киев : Вища школа. 1983. – 184 с.

УДК 378.22 : 377 : [745/749]

Євген Кулик
(Полтава, Україна)

ДИЗАЙНЕРСЬКА КОМПЕТЕНЦІЯ – СКЛАДОВА БАЗОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні соціально-економічні зміни нашого суспільства вимагають адекватної реакції системи освіти, головною метою якої є підготовка людини до нових соціально-економічних умов. При цьому радикальність суспільних змін вимагає зміни і самої системи освіти. Адже існуюча система освіти функціонувала в парадигмі соціалістичного буття людини, в основі якого була жорстка тоталітарна модель розвитку суспільства. Ця модель сформувала відповідну культуру у всіх галузях господарювання. Сформувалася відповідна культура освоєння знань, яка поширювалася на

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

культуру виробництва товарів і засобів виробництва, культуру їх споживання, культуру експлуатації, культуру утилізації відходів виробництва і функціонування людини. В основі цієї культури були покладені сциєнтично-технократичні цінності, які передбачали домінування інтересів держави над інтересами особистості. Основними характеристиками цієї культури, які перейшли в систему освіти, були: раціоналізм (ірраціоналізм з його проблемами інтуїції, природних здібностей, синергетики були відкинуті офіційною освітою); монологічність (є партійна директива на оцінку явища, або погляд на процес, і всі учасники освітнього процесу не повинні відхилятися від нормативного регульованого освітнього процесу); утилітарність («мета виправдовує засоби»). У відповідності до такого стану сформувалися галузеві знання, які породили професійні спеціалізації. Розвиток знань їх накопичення привели до створення системи їх оцінювання і відповідного оцінювання учнів. Відмінник став майже ідеальним показником результатів функціонування системи освіти. І всі звіти, про ефективність роботи системи освіти (класи, школи, міські і обласні відділи освіти та і міністерство освіти), в першу чергу показували кількість підготовлених відмінників за певний період навчання.

У відповідності до монологічності культури, незалежно від природних здібностей, всім учням пропонувалися однакові форми навчання. Типові шкільні майстерні були орієнтовані на слюсарну і токарну справу. Хоча, з часом, почали появлятися класи з ремонту і експлуатації автомобілів, швейні майстерні, кабінети кулінарної справи, жорстка регламентованість на освоєння професійного фаху були закладені у всіх директивних і нормативних документах функціонування освіти. Тобто утилітарна школа жорстко готувала своїх випускників на конкретний вид професійної діяльності в майбутньому.

Входження України в світову ринкову систему господарювання висвітлює проблеми освіти які необхідно було вирішувати в першу чергу,

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

для адаптації нашого суспільства в світове співтовариство.

Найголовніша з них це проблема людино центризму, яка передбачає зміну буття людини в суспільстві. В її основі вільна людина здатна до самостійної самореалізації в сучасному інформаційному суспільстві, готова до динамічних змін в суспільних і виробничих відносинах на основі цінностей сучасної цивілізації.

Поряд з тим проведений аналіз професійного розвитку випускників спеціальності «Технології» протягом 1991 – 2017 років показав, що в загальному, більших успіхів у житті добилися не «відмінники», а ті студенти які вчилися на «добре» і «задовільно». Хоча в професійній кар'єрі (освітня галузь) більше успіхів добилися «відмінники».

Тобто, орієнтація на наявність знань, як необхідної успішної життєвої траєкторії, є недостатньою умовою успішної реалізації особистості у житті. Крім того самі знання в процесі свого росту і розвитку не можуть бути пояснені тільки в рамках спеціального знання, оскільки вони входить у структуру науки, взаємодіючи з філософсько-світоглядними, соціокультурними, етичними і естетичними передумовами й установками, тому для того, щоб розкрити які компоненти сучасного знання необхідні для пізнавальної діяльності необхідно враховувати ті знання які існують у неявній, схованій формі, і проявляються через відчуття. [1, 3]. Такий підхід вказує на необхідність враховувати ці сховані передумови і підстави, які формують знання. Це в свою чергу вимагає необхідну умову до особистості вчителя, до його мислення, яке повинно бути принципово методологічним та критико-рефлексивним. В такому випадку методологічний аналіз, дозволить вчителю розкрити співвідношення знання і діяльності, структуру, організацію, способи одержання й обґрунтування знань. Тобто вчитель повинен бути готовим не просто до передачі знань, а вміти проводити пошук наявних знань для вирішення конкретних проблем.

Аналіз навчальних планів, програм і наукової літератури з професійної підготовки майбутніх вчителів «Технологій», в країнах з ринковою економікою показав [4], що основою їхньої структури освітніх цінностей, крім знання, уміння і навиків є особисті якості людини, які дозволяють отримані знання, уміння і навички використати в своїй професійній і повсякденній діяльності.

В науковій літературі такий феномен називають компетенцією. Аналіз філософської літератури показав, що розкриття механізмів формування будь-яких якостей особистості передбачає встановлення понятійного апарату. Так у філософському словнику «поняття» представлено як «... думка, що відбиває в узагальненій формі предмети і явища дійсності й істотні зв'язки між ними за допомогою фіксації загальних і специфічних ознак, у ролі яких виступають властивості предметів і явищ і відносини між ними [3]. В свою чергу методологічне значення цього компоненту представив М.В. Мостепаненко в роботі «Філософія і методи наукового пізнання». Автор показав, що «...наукою треба вважати систему наукових понять і уявлень про явища і закони природи і суспільства, якщо вони здатні бути теоретичною основою для їхнього практичного перетворення» [2, 8]. Тобто, розкриваючи методологічну роль понятійного компонента «компетенція», поряд з емпіричним базисом необхідно враховувати систему загальних понять, що повинно допомогти узагальнити емпіричні дані і бути основою для висунування таких принципів і гіпотез, які дозволяють розкрити даний феномен.

Проведений аналіз дозволив нам встановити, що існування значної кількості таких понять, як «компетенція», «компетентний», на жаль, не забезпечує науку достатніми методологічними основами необхідними для експериментального виявлення й опису їх змістової диференціації, визначення їх ролі в обґрунтуванні методології формування компетентної особистості [1;2].

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

На нашу думку, це пов'язано, як правило, з недостатньо коректними обґрунтуваннями і використанням методологічних підходів до формування компетентної особистості в системі підготовки майбутніх вчителів технологій.

В той же час, відомо, що рівень засвоєння понять може бути використано в якості рівня сформованості досліджуваного феномену. Тому, стосовно майбутніх вчителів технологій, дана проблема актуалізується з позиції змісту поняття «дизайнерська компетенція», оскільки саме ця особиста якість дозволяє в майбутній професійній діяльності, яка пов'язана не тільки з теоретичним навчанням, але й з виробничим, формувати та розвивати особистість. При цьому розкриття змісту поняття «дизайнерська компетенція» дозволить розширити межі системи наукового пізнання і встановити механізми формування означеного феномену в професійній підготовці майбутніх вчителів технологій.

Для розкриття даного феномену нами була досліджена проблема методологічних принципів дизайнерського підходу до проектування виробів. Адже вироби відіграють суттєву роль в перетворенні зовнішнього середовища буття людини.

Проектуючи виріб, дизайнер повинен моделювати різноманітні ситуації його функціонування в середовищі діяльності людини, яка буде користуватися виробом. Оскільки функції виробу проявляються в діяльності людини, то для аналізу функцій виробу, необхідно розглядати три підсистеми, які визначають діяльність людини. Аналіз підсистем «людина – виріб – середовище», «мета – виріб – результат», «особистість – виріб – суспільство» дозволив нам виділити інструментальну, адаптивну, результативну і інтегративну функцію виробів.

Аналіз інструментальної функції виробу показав, що для більшості виробів дана функція є головною. Вона є системною, оскільки відображає цілісність інструментальної дії людини в процесі перетворення зовнішнього

середовища. І хоча, вироби, які нас оточують ототожнюється з призначенням виробу, але їх нестандартне використання дизайнером, призводить до нових функцій виробу. Такий підхід розкриває нові функції виробу, які визначаються не тільки інструментальним призначенням виробу, але й поглядом дизайнера на можливість використання людиною даного виробу в середовищі своєї діяльності. Оскільки, інструментальна функція розкриває діяльність дизайнера над виробом, і його використання, то інструментальна функція була введена в дизайн діяльність як фундаментальний тип, пов'язаний не тільки з функціональними властивостями виробу, але й з поглядами дизайнера на використання даного виробу.

Такий підхід приводить до того, що методологічний принцип дизайнерського підходу, до проектування інструментальної функції, передбачає розглядати виріб як образ людської діяльності. Тому, проектуючи інструментальну функцію дизайнер повинен відтворити в ньому образ людської діяльності, направлений на матеріальну і просторово-часову характеристику зовнішнього середовища. При цьому інструментальний образ людини являється одним із системо утворюючих факторів формоутворення, що дозволяє прийняти тезу про те, що образне вираження інструментальної функції нормується культурою. Тому при проектуванні інструментальної функції дизайнер повинен відтворити культурний образ самої інструментальної функції.

Відомо, що змінюючи середовище свого існування, людина в значній мірі впливає на совою власну природу. Такий підхід дозволяє розглядати інструментальну функцію як дзеркальну сторону адаптивної функції. Адаптивна функція виробів полягає в тому, що вони підтримують і формують зовнішнє середовище в стані, який є сприятливим для життєдіяльності людини (наприклад: комфортність, якість середовища і т.п.).

При цьому, якщо інструментальна функція відображає направленість людського впливу на зовнішнє середовище, то адаптивна функція відображає

якість середовища з позиції функціонування людини в ньому.

Дану функцію розглядають в системі «людина – виріб – середовище», оскільки виріб в даній системі представляє собою і як адаптоване середовище і як адаптоване людське тіло (наприклад температура середовища в якій перебуває людина). Частковим випадком адаптивної функції є екологічна система, яку дизайнери повинні враховувати при проектуванні виробів. При цьому дизайнер повинен вирішувати двояке завдання: з одного боку розглядати природу через призму людської діяльності, а з другого людську діяльність через призму природи, в яку людина включена як єдине ціле. Тобто, проектуючи виріб, дизайнер повинен враховувати форми і способи людської діяльності в середовищі, поряд з тим обов'язковою умовою є створення гармонійного предметного середовища для людини. Слід враховувати відмінність між проектуванням адаптивної функції і ергономічними факторами. Оскільки, головним завданням ергономіки, з позиції кінцевого результату трудової діяльності, є забезпечення оптимального функціонування систем «людина – машина », то поза увагою проектувальників залишаються культурні форми середовища. В той же час дизайнер, обов'язково, при проектуванні виробу, повинен враховувати фактор культури людини, яка привносить в систему психологічні, фізіологічні, антропометричні, соціальні параметри.

Крім адаптивної і інструментальної функції, науковці виділяють результативну функцію виробу, яка проявляється як відображення зусиль всіх членів суспільства причетних до його проектування, отримання сировини, виготовлення, експлуатації, утилізації. Тобто виріб виступає носієм багатогранних ідей суспільства, відображає його буття в свідомості людей, відображаючи мету суспільства (наприклад ми розрізняємо меблі, стилі архітектури, зачіски, одяг, автомобілі і т.п. різних епох). Тому при проектуванні виробу дизайнер повинен моделювати (передбачати) результативну функцію виробу, тобто спосіб зв'язку суспільної мети і

конкретного виробу, як результату промислової діяльності. Для цього дизайнер повинен моделювати цільові програми (структурно-функціональну модель системи цілей, матрицю цілей, дерево цілей і т.п.), які повинні відображати ситуації соціального функціонування виробу. Дизайнер повинен враховувати як спроектований виріб буде впливати на зміни в житті суспільства. Результативна функція виробу спричинила появі методу цільового моделювання об'єкту та розробці цільових комплексних дизайн-програм. Тобто дана функція спонукає дизайнера враховувати ту особливість, що виріб в майбутньому може привести до змін в суспільному житті.

Оскільки процеси суспільної інтеграції супроводжуються усвідомленням людиною своєї співучасті в культурі, соціальній групі, то виріб, який розробляє дизайнер, представляє в цих процесах як опредмечена сутність змісту цілісності. Тому дизайнер теж включений в процес суспільної інтеграції індивідів, як виразник цілісності суспільного змісту виробу. Це дає підстави стверджувати, що існує інтеграційна функція виробу, яка в проектуванні виступає засобом усвідомлення тих процесів, в яких виріб представляє як опредмечена сутність суспільної людини. В такому випадку, виріб фіксує зміст, традиції, цінності, того середовища в якому знаходиться людина. Тобто виріб може виконувати інтегративну функцію, завдяки тому що може володіти відображенням культурної цінності, навколо якої об'єднуються люди.

Проведений аналіз дозволяє встановити висновок, що розглянуті функції виробу проявляються в різних контекстах соціально-культурної діяльності людини. Кожна з них входить в дизайнерське проектування виробу, при чому структура взаємозв'язків між функціями відображає їх взаємовплив одних на одних. Інтеграційна функція виробу об'єднує всі інші функції включаючи дизайнера в культурний контакт з користувачем виробу. Тому естетичні властивості виробу служать відображенням культури,

системи та структури буття і діяльності людей, а не властивості виробу. Що виокремлює роль дизайнерського підходу в проектуванні виробів і є основою знань, умінь, навиків і особистих якостей які формують дизайнерську компетентність.

На нашу думку, засвоєння наведених вище принципів дизайнерського конструювання дозволить сформувати методологічну основу дизайнерської компетенції майбутніх вчителів технологій. Адже компетенція включає в себе сукупність взаємопов'язаних якостей особистості – знань, умінь, навиків, способів діяльності, необхідних для перетворення певних предметів і процесів при реальній продуктивній діяльності по відношенню до них. При цьому «дизайнерська компетенція» може відображати як низьку узагальнену мету освіти (наявність знань, умінь, навиків, особистих якостей) при відтворенні діяльності по шаблону, так і високу – діяльнісну складову освіти, коли знання, уміння, навиків і особисті якості використовуються в нестандартних ситуаціях, що вимагає використання елементів творчості, тобто більш високий рівень їх узагальнення.

Специфіка педагогічної мети даної проблеми, полягає в тому, що вона формується не в виді діяльності викладача, а з точки зору результатів діяльності студента, з точки зору ефективності використання його знань на практиці. Тобто основною метою формування «дизайнерської компетенції» у студентів є формування у них здібностей до самоаналізу, саморозвитку і самоосвіти, до управління самим собою, своєю діяльністю. Зрозуміло, що таке самоуправління може зреалізуватися тільки при умові якщо в студента буде сформована відповідна регуляторна основа його діяльності, а саме: понятійна основа (знання з проблеми дизайну); емоційно-ціннісна основа (відношення до оточуючого середовища і соціуму); операційна основа (уміння діяти з об'єктами оточуючого середовища).

У відповідності з проведеними дослідженнями встановлено, що «дизайнерська компетентність» як феномен повинен представляти собою

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

сукупність знань умінь і навиків проведення дизайнерської діяльності та здібностей і готовностей: пошуку різноманітних баз даних, умінь працювати з базами даних і потоками інформації; готовність освоювати суміжні знання, систематизувати і узагальнювати їх, самостійно і постійно вчитися; критично, креативно мислити; формувати своє бачення і відстоювати свою думку і позицію в дискусіях, уміння входити в колектив однодумців, готовність до співпраці, готовність до використання нових матеріалів і інструментів, бути комунікабельним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Микешина Л.А. *Методология современной науки : учеб. пособие* / Людмила Александровна Микешина. – М. : Прометей, 1991. – 116 с.
2. Мостепаненко М.В. *Философия и методы научного познания* / Михаил Васильевич Мостепаненко. — Л. : Лениздат, 1972. – 263 с.
3. *Философский энциклопедический словарь* / [подготовили А. Л. Грекулова и др. / под общ. ред. С. С. Аверинцева]. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1989; 814 с.
4. *Technology Education in New Perspectives*. Stockholm Institute of Education Press, The authors, 2005. - 312 p.

УДК 378.22 : 377 : [74]

Олена Літковець
(Рівне, Україна)

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ «КОМПОЗИЦІЯ ТА СПЕЦРИСУНОК» У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність та постановка проблеми. У «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті» виділено пріоритетне завдання – формування цілісної картини світу й сучасного світогляду особистості, її здібностей засобами народного мистецтва. У вирішенні цих завдань провідна роль належить учителям технологій. Сучасне трудове навчання базується на художньо-практичній діяльності учнів, а саме програмами «Трудове

*Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*